

Становище

по конкурса за *доцент* по професионално направление 2.1. *Филология (Славянски езици. Съвременен руски език – морфология)*, *Държавен вестник*, бр. 64, 16.08.2016 г.

от доц. д-р Красимира Славчева Алексова, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Данни за конкурса

В конкурса за академичната длъжност *доцент*, обявен в *Държавен вестник*, бр. 64 от 16.08.2016 г., участва един кандидат – гл. ас. д-р Красимира Александрова Петрова от Катедрата по руски език на Факултета по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“. Конкурсът е обявен в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на научни степени и академични длъжности. Представените документи по процедурата отговарят на изискванията в избраните нормативни документи.

2. Данни за кандидата

Красимира Петрова родена на 31.10.1967 г. в София. Завършила е 35-та гимназия с преподаване на руски език, София, а след това специалност „Руска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1990 г. В същия университет е преминала през двугодишна преквалификация „Английска филология“. През 1997 г. е защитила дисертация и е придобила диплома за доктор по филология. От 1990 г. до 1995 г. е била учителка по руски и английски език, а от 1995 г. е асистентка в Катедрата по руски език на Факултета по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“. Старши асистент е от 2000 г., а главен асистент от 2003 г. Кр. Петрова води занятия по руски език за студенти от ФСлФ и ФКНФ, чете от 2004 г. лекционни курсове „Съвременен руски език (словообразуване, морфология)“ за бакалаври русисти и „Съпоставителна лингвистика (морфология)“ за магистри, в рамките на една година „Психолингвистика“ за логопеди във ФНПП. Също така води занятия по практически руски за русисти, руски език като втори чужд за нерусисти, руски език като втора специалност, а и СИД-ове за бакалаври: „Руската морфология в теорията „Смисъл -текст“, „Увод в когнитивната лингвистика“, „Прикладна лингвистика (работа с електронними языковыми ресурсами)“, и за магистранти: „Езикова картина на света“. За добрите практики в работата със студентите и резултати от нея говорят както посочените линкове за предоставяни материали за занятията, така и защитените дипломни работи, на които Красимира Петрова е била ръководител или консултант.

Гл.ас. д-р Кр. Петрова е участвала като съавтор в разработването на 2 учебни програми. Включила се е в 17 проекта. Член е на Дружеството на русистите в България, на МАПРИЯЛ, на International Association of Applied Psycholinguistics (ISAPL) и на Международното социолингвистическо дружество, София. К. Петрова е преминала поредица обучения, форуми и семинари за повишаване на квалификацията на преподаватели по руски език.

3. Данни за научните трудове

В конкурса Красимира Петрова участва с една монография – „Сопоставителное описание междометий в русском и болгарском языках“, и с 81 статии и публикувани доклади, които са от периода след защитата на дисертационния труд (след 06.01.1997 г.). Общата научна продукция, вкл. трудовете по конкурса, обхваща 150 единици. Както става ясно, кандидатката има богата научна продукция, като освен това е работила по съставянето на 2 асоциативни речника и 5 сборника, както и в редактирането на 2 научни труда.

4. Научни приноси

4.1. В хабилитационния труд и свързаните с него публикации

Хабилитационният труд „Сопоставителное описание междуметий в русском и болгарском языках“ е от 272 с. (формат А4) и включва 7 глави, заключение, цитирана литература от 243 заглавия, вкл. речниците и справочниците, списък на използваните електронни ресурси, както и три приложения, между които второто и третото представляват списъци с междуметия на български и на руски (руските списъци на междуметия, звукоподражания и глаголни междуметия са съпроводени с коментари), които сами по себе си са новаторски елементи. Трудът е логично структуриран и изпълнява задачата да бъде реализирано съпоставително изследване на междуметията и звукоподражанията в руския и българския език. Всъщност това е първото у нас монографично съпоставително проучване на тази част на речта.

Самият обект на изследване – междуметията и звукоподражанията, със своята специфика като клас думи предполага комбиниране на множество подходи, за да се гарантира адекватност и изчерпателност на научното изследване. Смятам, че работата на гл.ас. д-р Красимира Петрова напълно отговаря на тази необходимост, тъй като откривам акцент върху историята на езиковедската мисъл при изучаване на междуметията (в руската, българската и чуждестранната лингвистика), съпоставка на основни теоретични подходи към граматическия статус на междуметията, обвързване на спецификата на този клас думи с теорията за националната специфика на езиковата картина на света, прилагане на гледната точка за организацията и структурата на езиковите полета към класификацията на междуметията, разглеждане на семантичните, морфологическите, словообразователните, синтактичните и комуникативните функции на междуметията, без да се пропускат прагматичният, психолингвистическият, социолингвистическият, дискурсният и лингводидактическият подход. В това комбиниране на подходи и гледни точки откривам успешно реализиран стремеж към постигане на холистичност, която съответства на природата на самия обект на изследването.

В хабилитационния труд достатъчно изчерпателно, а и коректно са представени множество гледни точки за граматическия статус и функциите на междуметията в руската, българската и чуждестранната лингвистика, при това не като изреждане или класифициране, а като съпоставка, необходима, за да се очертае собственото становище.

Основният метод в изследването е съпоставителният и той е приложен достатъчно последователно, като са очертани съществени прилики и различия между класа на междуметията и звукоподражанията в българския и руския език. В анализите си авторката е успяла да изтъкне националнокултурните специфики на този клас думи в двата езика, като освен това е посочвала и набор от еквиваленти, улесняващи преводната практика и обучението по руски език като чужд.

Наблюденията и анализите се базират на много богата база данни, която дава възможност да се открият и иновативни, вкл. оказионални, явления в съвременната устна и писмена комуникация. Кр. Петрова е използвала български и руски национални и специализирани корпуси, вкл. добрите възможности за съпоставителен анализ на паралелните корпуси, а също така данни от чатове, форуми и социални мрежи. Именно тази богата база данни, събирана в период от 15 години, е дала възможност да се открият два ярки процеса в класа на междуметията – поява на оказионализми, част от които придобиват с течение на времето статус на неологизми, и заимстване на чужди междуметия, които в двата езика показват различна степен на одомашняване, както се изразява авторката.

За мене интерес представляват и други две явления, които показват както общност, така и различия между българския и руския език: т.нар. в труда транспозиция на междуметия в други части на речта, вкл. конверсия (с открояване на етапи в този

процес), от една страна, и от друга – наличието на словообразователни процеси с изходна основа междуметие. Не е пропуснато и образуването в българския език на междуметия от глаголи чрез отсичане (главно оказионално) от типа *изплюв, облиз*, а в руската неформална комуникация – на тенденция за деминутивизация с основа междуметия, вкл. и от заети междуметия, напр. *хаюшки*. Подчертавам тези явления, защото те са показателни за динамичните взаимоотношения между отделните части на речта в езиковата система.

Наблюденията на Кр. Петрова върху фонетичното и интонационното оформяне на междуметията и звукоподражанията доказват, че това са класове думи, при които често се срещат единици, представляващи звукове, които не са част от звуковия инвентар на двата език, поради което създават трудности (вкл. вариантност) при писменото отбелязване с наличните в съответния език графемии. Авторката е приложила в изследването си адекватен подход, който отчита тясната връзка на междуметията с контекста и ситуацията, вкл. с наличието на невербални средства, което има значима роля при отстраняване на многозначността.

Кр. Петрова е един от първите съвременни изследователи, които повдигат въпроса за същността и функционалността на експресивната редупликация с начално *м-*, а и не само с начално *м-*, както в българския, така и в руския език.

Достатъчно аргументирано е виждането на авторката за разграничаването на един тип предикати, назовани в монографията *емоционално-експресивни предикати (Чушки! Голям праз! и др.)*. И в двата езика те представляват предизвикателство при класификацията по части на речта. Кр. Петрова ги отнася към периферията на средства „с междуметен характер“.

В монографичния труд се актуализират няколко дискусии: на първо място – за критериите, върху които се базира отделянето на междуметията като клас думи, вкл. това кой е дистинктивният критерий (или критерии) за идентификация на междуметията, второ – за границите между класа на частиците и класа на междуметията (вкл. съществуват ли преходни случаи); трето – за разграничаването на междуметията и някои фразеологизми, етикетни изрази и т.нар. *комуникативи* (още *релативи*).

Ценни са наблюденията в монографичния труд за интерференцията в речта на билингви, наблюдаваща се именно при употребата на междуметия. Когнитивната интерпретация на тази интерференция насочва към начина, по който междуметията се пазят и обработват в менталния лексикон. Разглеждането на междуметията като дискурсивни и прагматични маркери е новост в нашата лингвистика. Напълно споделям извода на Кр. Петрова за наличието на тенденция към „междуметизация на комуникацията“ в социални мрежи и форуми, която според мене има допирни точки в междуметизацията, наблюдавана в детската реч (при самостоятелна игра или при опити за създаване на наративи от типа преразказ на събития). Част от стремежа за обхващане на всички сфери на комуникация, в които функционират междуметията, е разглеждането на стратегиите в рекламата, включващи междуметия, на двата езика.

Приложенията към монографията са ценна база данни, помагало за студенти и интересувачи се нестуденти, както и добра основа за по-нататъшни разработки в теоретичен и приложен аспект.

Върху богатата тематика на реабилитационния труд са направени 32 публикации (статии и доклади), които доказват още един път, че наблюденията, анализите, заключенията са плод на дългогодишно многостранно обмисляне и апробиране.

4.2. Приноси в публикации извън темата на реабилитационния труд

- В статии с номера 36 и 62 родовете характеристики на абривиатурите за пръв път у нас са разгледани от гледна точка на теорията на граматическите опозиции.

- Съпоставително се изследва изразяването в български и руски на приблизително и неопределено количество чрез прилагането на когнитивни подходи и на постиженията на функционално-семантичната граматика (№ 75 , 78).

- За пръв път в нашата русистика се анализират оригинални словообразователни иновации в руския език при съществителни с английски корен и при измислени названия (№ 59 и № 69).

- Анализират се употреби в българския език на частиците за сравнителна и превъзходна степен в комбинации със съществителни, глаголи и местоимения (№ 18).

- Личи траен и задълбочен интерес към граматическата и в цялост езиковата картина на света, чиято специфика Кр. Петрова търси в съпоставителен план (между руския и българския) не само при междуметията и звукоподражанията (в монографията), не само при глаголното управление (статии № 26 и 43), но и при анализа на концептите *време, вечност, щастие, паметник* и др. (№ 2, 22, 50, 52, 67 и 72), както и при съпоставката на когнитивните аспекти в названия на растения в български и руски (№ 72).

- Когнитивната лингвистика, която е сред областите, към които Кр. Петрова има подчертан интерес, е допринесла за задълбочеността и приносните аспекти в множество от трудовете ѝ по конкурса, напр. монографията, статии № 30, 40, 49, 66, 70, 72, 82. Новаторски са работите за когнитивните механизми на кръстословиците (№ 40),

- В трудовете по конкурса има ясно очертан интерес към интердисциплинаростта, което се доказва и от анализите на резултатите от приносния експеримент върху психолингвистично нееднозначната референтна връзка в сложни изречения от типа *Някой застреля слугинята на актрисата, която беше на балкона*. Експериментът е под ръководството на Ир. Секерина, а резултатите са коментирани в няколко статии (19, 31, 35 и 46 от списъка по конкурса).

- Познаваща много добре постиженията на нашата и чуждестранната психолингвистика, Кр. Петрова е автор или съавтор в провеждането и анализа на значими за апробирането на лингвистични тези психолингвистични експерименти (напр. 30, 19, 31, 35, 46, 72).

- Кандидатката има приноси в създаването на български съответствия на английски термини в областта на компютърната и корпусната лингвистика, в интеграция на теми по компютърна морфология в лекционни курсове, в аргументирането на тезата за корпусите от писмена и от разговорна реч, а и на паралелните корпуси като източник за верификация на научни хипотези (напр. статии 14, 24, 25, 29, 39, 81).

5. Препоръки

Препоръките ми са насочени към идеята за обобщаване и допълване в единен труд на публикациите, които реализират връзката между когнитивната лингвистика, психолингвистиката, морфологията и словообразуването.

6. Заключение

Като имам предвид богатата научна продукция и несъмнените постижения на гл.ас. д-р Красимира Петрова гласувам положително за избирането ѝ на академичната длъжност *доцент* в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология (Славянски езици. Съвременен руски език – морфология)*.

16.12.2016 г.

Изготвила становището:

Доц. д-р Красимира Славчева Алексова